

سخن سردبیر

ادبیات تطبیقی و افق‌های جدید پژوهش

با افتخار و خشنودی، مخاطبان گرامی را به استقبال از شماره جدید مجله علمی-پژوهشی "پژوهش‌های ادبیات تطبیقی" فرا می‌خوانیم. این شماره، حاصل تلاش مستمر هیئت تحریریه، دقت نظر داوران محترم و کوشش‌های علمی نویسندگان گرانقدری است که با تعهد به موازین پژوهش اصیل و استاندارد، کوشیده‌اند گامی مؤثر در اعتلای این حوزه معرفتی بردارند.

در روزگاری که مرزهای جغرافیایی، سیاسی و فرهنگی به تدریج در حال رنگ‌باختن هستند و شبکه‌ها و وسائل ارتباطی، جهان را به دهکده‌ای جهانی بدل ساخته‌اند، اهمیت مطالعات تطبیقی بیش از هر زمان دیگری برجسته می‌شود. این مجله همواره تلاش داشته است تا بستری برای گفت‌وگوی علمی، تبادل اندیشه‌ها و مواجهه‌ای انتقادی میان سنت‌ها و تجارب ادبی گوناگون فراهم آورد و در این مسیر، تعهد خود را به ارائه پژوهش‌هایی با سطح کیفی بالا، اثبات نماید.

ادبیات تطبیقی: فراتر از شباهت‌شناسی

ادبیات تطبیقی، آن‌گونه که در این مجله ترویج و پیگیری می‌شود و مطمح نظر سردبیر و هیئت محترم تحریریه است، نه صرفاً یک روش مقایسه‌ای ساده میان دو اثر یا دو سنت ادبی، بلکه عرصه‌ای ژرف برای واکاوی فرآیندهای پیچیده تبادل فرهنگی، تأثیرپذیری و اثرگذاری، بازآفرینی و جهانی‌شدن گفتمان‌ها است. فلسفه بنیادین این رشته بر این اصل استوار است که هیچ متن ادبی در خلأ فرهنگی تولید و تفسیر نمی‌شود.

رویکرد ما در این حوزه، فراتر از مقوله سنتی بررسی "شباهت‌ها یا تفاوت‌ها" است. ادبیات تطبیقی مدرن، تلاشی است برای درک سازوکارهایی که از طریق آن‌ها جهان‌بینی‌ها، ایدئولوژی‌ها و شیوه‌های بیان هنری، از یک محیط فرهنگی به محیطی دیگر منتقل می‌شوند و در آنجا، تحت تأثیر عوامل بومی، دگرگون شده و معنایی نو می‌یابند. این رشته، پلی میان زبان‌ها، تاریخ‌ها و جهان‌بینی‌های متفاوت می‌سازد تا به پرسش‌های بنیادینی درباره ماهیت ادبیات، هویت و ارتباط انسان‌ها پاسخ دهد. به عبارت دیگر، ادبیات تطبیقی، ابزاری برای نقد تاریخی-فرهنگی است که به جای تقابل، بر تعامل و ارتباطات فرهنگی تأکید می‌ورزد.

لذا در دنیای امروز که سرعت تحولات نظری بسیار بالاست، اصرار بر روش‌های سنتی پژوهش، پذیرفتنی نیست. ادبیات تطبیقی نیازمند آن است که از توصیف صرف شباهت‌های سطحی فراتر رفته و به تحلیل‌های عمیق ساختاری، تاریخی و ایدئولوژیک ورود کند. این امر مستلزم تسلط بر نظریه‌های جدید انتقادی است؛ از جمله نظریه‌های جدید نشانه‌شناسی، مطالعات فرهنگی، رویکردهای بینامتنی (Intertextuality) و میان‌رشته‌ای (Interdisciplinarity) که سرنوشت اجتناب‌ناپذیر این رشته است.

نگاه ما به آینده، نگاهی جهانی است و عمیقاً باور داریم که ادبیات فارسی ظرفیت‌های بسیار بالایی دارد تا در محافل علمی جهان حضوری مؤثر و متمایز داشته باشد. تحقق این مهم در گرو تن‌دادن به پژوهش‌های روشمند و جدیدی است که می‌توانند در ارتقای ادبیات ملی ما و حرکت آن به سمت جهانشمولی و تقویت هویت ملی سهم مهمی ایفاکنند.

بررسی محتوای شماره جاری:

شماره جاری مجله، از تنوعی نسبی در مباحث رایج در حوزه ادبیات تطبیقی برخوردار است. این شماره، مشتمل بر شش مقاله است. با وجود مباحث نسبتاً خوب این پژوهش‌ها، همچنان نیازمندیم که پژوهشگران گرامی به موضوعاتی توجه‌کنند که نشان‌دهنده حرکت ما به سمت مسائل روزآمد و نظریه‌های پیشرو در ادبیات تطبیقی باشد و پیشتر در "سخن سردبیر" در دو شماره پیشین بر آن تأکید شده است، چنان‌که قبلاً در بیان اهداف و حوزه کار نشریه بدانها اشاره کرده‌ایم. نویسندگان و عناوین مقاله‌های این شماره به شرح زیر است:

حسین مهتدی در مقاله "بررسی طنز اجتماعی - سیاسی در اشعار واصف باختری و احمد مطر" به بررسی موضوع طنز در ادبیات واصف، شاعر افغانی و احمد مطر، شاعر نامدار عراقی پرداخته است.

کوچری و علی‌پور در مقاله "آزادی و تعهد اجتماعی در آیین شعر معاصر عربی و فارسی؛ نگاهی تطبیقی به جهان شاعرانه قاسم حدّاد و احمد شاملو" به بررسی واگرایی‌ها و همگرایی‌ها در اشعار قاسم حدّاد شاعر بحرینی و احمد شاملو پرداخته‌اند.

زهرا حیاتی با عنوانی قابل توجه به "تحلیل کانونی‌سازی در فیلمنامه روز واقعه نوشته بهرام بیضایی و فیلم شهرام اسدی" می‌پردازد. وی با رویکرد روایت‌شناسی ژرار ژنت در مبحث کانونی‌سازی و نظریه مکمل مایکل تولان درباره وجه سه‌گانه کانونی‌سازی، به مقایسه فیلمنامه روز واقعه نوشته بهرام بیضایی و فیلم اقتباسی شهرام اسدی پرداخته است.

حسن‌زاده میرعلی و محبوبه جعفرقلی به "بررسی و مقایسه بازنمود هویت در دو رمان "قاسمعلی فراست" و رمان شب‌ها و روزها اثر "کنستانتین سیمونوف" پرداخته‌اند.

مقاله پنجم را شین یی تینگ پژوهشگر چینی با همکاری دکتر نجمه درّی و دیگر همکاران آماده کرده‌اند و دو فو شاعر کلاسیک چینی را با فرخی سیستانی در موضوع بازنمایی طبیعت و نمادپردازی‌های مرتبط با آن مقایسه کرده‌اند. توجه به ادبیات فاخر و گسترده چین و گشودگی به این کشور پررمز و راز امتیاز مهم این مقاله است.



هانیه حاجی تبار نیز در مقاله پایانی به "خوانش جامعه‌شناسانهٔ رمان‌های بهشت و دوزخ و من تا صبح بیدارم از جعفر مدرس صادقی و رمان‌های خوشه‌های خشم و ماه پنهان/ است از جان اشتاین‌بک بر اساس نظریهٔ بازتاب لوکاچ" پرداخته‌است.

تقدیر و تشکر

در پایان، لازم است مراتب عمیق سپاس و قدردانی خود را تقدیم فرهیختگانی کنم که در این مسیر همراهان بوده‌اند: -نویسندگان محترمی که با ارسال پژوهش‌های ارزشمند خود، استمرار زندگی این مجله را تضمین کرده‌اند. -داوران ارجمندی که با صرف وقت گرانبها و ارائه نقدهای سازنده و دقیق خود، سطح علمی مقالات را ارتقا بخشیده‌اند. قضاوت بی‌طرفانه و علمی این گرامیان سرمایهٔ اصلی و بی‌بدیل این نشریه است. -اعضای هیئت تحریریه که با تعهد سازمانی خود، فرآیندهای اداری و علمی مجله را به شکلی مؤثر مدیریت می‌کنند. -کارشناس محترم مجله، ویراستار و صفحه‌آرا و همهٔ عزیزانی که دل در گرو این مجله دارند و برای به روز شدن و تداوم چاپ آن از هیچ محبتی دریغ نداشته و ندارند. امیدواریم این شماره، منبع سودمندی برای پژوهشگران و دانشجویان گرامی باشد و زمینه‌ساز مباحث و پژوهش‌های ژرف‌تری در آینده شود.

با تجدید مهر و احترام

هادی نظری منظم

سردبیر مجلهٔ علمی-پژوهشی "پژوهش‌های ادبیات تطبیقی"

هادی نظری منظم

دانشیار گروه زبان و ادبیات عربی و

سردبیر مجله پژوهش‌های ادبیات تطبیقی